

2014

Struinen in Lelystad: Oranje route

IVN Lelystad

11-10-2014

IVN Lelystad

Oranje route

EERSTE DEEL

PAAL 1

Deze route is niet bedoeld voor watjes en ook niet voor mensen die bang zijn om modder aan hun schoenen te krijgen. De route is spannend, soms moeilijk begaanbaar, maar je bent lekker buiten en dat is heel wat waard dus...

LET OP: je steekt een ATB route over.

De rode route is een tocht vol afwisseling. Je loopt door de bossen, langs watergangen, over paardenweiden (vaak mét Fjordenpaarden, soms staan ze ergens anders!). De Fjorden zijn eigendom een zorgboerderij. Het bos waar je doorheen loopt is aangelegd in de zestiger en zeventiger jaren van de vorige eeuw. Aanvankelijk stonden er vooral populieren, die de grond en omgeving geschikt moesten maken voor andere bomen en struiken. Nu is het aantal boomsoorten (vakmensen noemen dat het bomenbestand) veel groter al staan er nog volop populieren. Die verschillende boomsoorten zul je onderweg ook zien. Door de afwisseling van bomen en struiken, van hoge en lage planten, van zon en schaduw, van nat en droog loop je door een stukje afwisselende natuur.

PAAL 4

Hier kun je zien dat je op de bodem van het vroegere IJsselmeer, de oude Zuiderzee, loopt: de grond ligt bezaaid met schelpen. De schelp is wat de botten voor mensen zijn: ze bieden stevigheid. Dieren met een schelp zijn weekdieren. Bij huisjesslakken (ook weekdieren) noem je het geen schelp maar een huisje.

Het is best bijzonder om op de bodem van een oude zee te lopen. Je ervaart dat eigenlijk niet meer als je de rode route in dit bos, tussen de hoge bomen, loopt maar als je dan zo'n schelpenverzameling ziet dan beseft je het opeens weer even.

In Flevoland vind je, naast de schelpen, ook volop wrakken van schepen die vergaan zijn en vliegtuigen, met name uit Wereldoorlog II, die neergestort zijn. De wrakken worden aangegeven met bordjes op een paal. Na de drooglegging (Oostelijk Flevoland in 1957) is er een oude T Ford gevonden die, waarschijnlijk in een winter, zo'n honderd jaar geleden, door het ijs van de Zuiderzee is gezakt.

PAAL 7

Doe je ogen dicht en luister. Wat hoor je? Fluitende vogels in de bomen en struiken? De wind die ruist door de bladeren en de toppen van de bomen? Misschien het piepje van een kleine muis die op zoek is naar wat lekkers of het zoemen van een hommelt? De natuur zit vol geluiden!

'Kijken' met je oren is een aparte ervaring. Wat je met je ogen niet zien kunt, kun je wél 'zien' met je oren zoals de geluiden die de wind maakt in de bomen. Het kraken van takken, het geritsel van het blad, het ruisen van een regenbuitje op het mos, het vallen van een paar rijpe hazelnoten of sparappels op de grond, ritselend oud blad.

Sommige dingen, zoals kleine bodemdierjes, bewegen wel maar de geluiden die ze maken zijn niet te horen.

Door goed te luisteren beseft je dat je omringt bent door talloze zichtbare en onzichtbare geheimen.

PAAL 8

Bomen kun je op allerlei manieren herkennen, onder andere aan hun schors, dat is de buitenkant van de stam. Iedere boomsoort heeft zijn eigen 'soort' schors. Van de eik is de schors ruw, van de populier is hij ook ruw maar weer heel anders dan die van de eik. Van de beuk is de schors bijna glad. Voel eens aan wat verschillende bomen, dan merk je de verschillen.

IVN Lelystad

Oranje route

Niet alleen de schors, ook verschillen de bloemen, vruchten en bladeren. Echte kenners kunnen in de winter aan de knoppen van de bomen de boomsoort herkennen. Dat lijkt moeilijker dan het is: als je met een bomengidsje thuis het park of het openbaar groen een paar keer in gaat kun jij het ook een beetje na verloop van tijd, al gaat en in het begin dan misschien maar om tien van die vele boomsoorten. Door te kijken zie je steeds meer: de lange spitse knoppen van de beuk, de pikzwarte knoppen van de es...

Bladeren zijn zowel de platte, best grote bladeren van de populier of eik maar ook de naalden van een spar en den.

PAAL 9

Als je 'bos' denkt denk je aan bomen. Maar er groeit veel meer in het bos en kun je hier mooi zien. Afhankelijk van het seizoen vind je hier wat varens maar ook andere planten en nogal wat brandnetels. Brandnetels zijn nodig voor verschillende vlindersoorten die hun eitjes op de brandnetel leggen. De rupsen die uit de eitjes komen smullen van deze prikplant. Je moet er maar zin in hebben!
LET OP: ATB'ers!

Op plekken waar zonlicht op de bodem valt krijgen ook andere planten een kans. De varens die hier groeien waren ooit sporen, piepkleine 'zaadjes' die zo licht zijn dat de wind ze overal mee naar toe kan nemen. Als zo'n spore op een goed groeiplekje terecht komt kan hij kiemen. Met een beetje geluk groeit er daarna een prachtige varen uit. (Op volwassen varenbladeren zie je aan de onderkant soms sporenhoopjes zitten).

De meeste mensen hebben het niet zo op de brandnetel vanwege zijn geprik. De plant heeft talloze 'buisje' die gevuld zijn met zuur. Wanneer je de plant aanraakt breekt het topje van het buisje af, er ontstaat een piepklein wondje en het zuur komt in dat wondje terecht. Resultaat: een bult en (soms) een paar dagen jeuk. TIP: neem een ui mee als je op pad gaat, als je geprikt (of gestoken: mug) bent wrijf je met de doorgesneden ui over de plek. Ook weegbree, een plant die volop in de natuur groeit, helpt heel goed maar dan moet je wél weten hoe die eruit ziet.

Vlindersoorten, die hun eitjes op de brandnetel leggen zijn o.a. kleine vos, gehakelde aurelia, atalanta en dagpauwoog. De brandnetel is voor deze vlinders dé voedselplant. Je noemt dat een 'waardplant'.

Voordat een vlinder een vlinder wordt maakt hij diverse stadia door: ei, rups, pop (rups verandert dan in een vlinder) en vlinder.

PAAL 10

Toen Oostelijk Flevoland net drooggemalen was werd er, met behulp van vliegtuigjes, riet ingezaaid. Riet maakt onder andere de bodem stevig en maakt de bodem geschikt voor andere planten. Op deze plek zie je een restant van dat riet weer terug. In het oude riet broeden graag kleine zangvogels zoals de kleine karekiet die zijn eigen naam roept. In de nesten van kleine zangvogels legt de koekoek graag haar eieren, in ieder nest een ei.

Het koekoeksjong is veel groter, het zit steeds met zijn bek vooraan en het krijgt al het voer, de andere jongen worden het nest uitgewerkt.

De koekoek is een trekvogel, evenals de kleine rietbroeders. Aan het eind van de zomer trekken ze naar het zuiden omdat bij er ons minder voedsel (vooral insecten) beschikbaar is. De insecten kruipen weg omdat het herfst en winter wordt (kou!).

De koekoek hoor je vanaf half april, dan is hij weer terug in Nederland. Dan merk je ook hoe goed zijn naam is gekozen. De koekoek maakt geen eigen nest, hij profiteert van anderen, het is een broed parasiet.

IVN Lelystad

Oranje route

Riet wordt gebruikt als dakbedekking, er worden rietmatten van gemaakt maar de kwaliteit van dit riet bij paal 10 is daarvoor niet goed genoeg. Riet van mindere kwaliteit wordt vaak gecomposteerd, het verteerd en de compost wordt gebruikt om de grond te verbeteren en om planten te voeden. Zo wordt (riet)afval weer een nuttig product!

Kijk om je heen. Zie je de windmolen? Flevoland is een vlakke provincie waar je maximaal gebruik kunt maken van de wind om energie op te wekken. En dat gebeurt dan ook volop. Hier in het bos zie je soms een molen, maar buiten het bos zie je er tientallen. Het is de bedoeling van het provinciebestuur om een aantal kleine molens te gaan vervangen door een groot exemplaar.

PAAL 13

We hebben het net even gehad over de wind die hier flink, en soms ongenadig, hard kan blazen. Niet iedere boom kan zoveel wind hebben en dat zie je hier. Je kunt hier heel goed een deel van de dikste wortels zien zitten. De dunne(re) zijn, door de harde wind tijdens het vallen van de boom, gewoon afgebroken en zitten nog in de grond. Ook hier zie je weer schelpen uit de tijd dat Flevoland nog IJsselmeer was.

Na iedere zware storm waaien er wel wat (en soms veel) bomen om. In een bos krijgen ze steun van elkaar, als er dan een paar bomen omwaaien verliezen anderen hun steun en gaan soms ook om. Vocht in de grond speelt ook een rol. Als het wekenlang regent raakt de grond doorweekt, de wortels verliezen hun grip en de kans op omvallen wordt groter.

Een omgevallen boom gaat niet altijd dood. Op de plek waar de kluit de grond raakt zitten soms nog wortels in de grond die de boom alsnog van vocht en voedsel kunnen voorzien.

Deze populier (grauwe abeel) is in november 2013 omgevallen.

PAAL 15

Niet alle dieren die in het bos langs de rode route leven maken geluid. Slakken kruipen rond zonder dat je wat hoort. Wanneer je heel goede oren hebt kun je ze soms wél horen eten van een blaadje waarbij ze kleine 'raspjes' gebruiken. Echte tandjes hebben ze niet. Hier vind je huisjes van huisjesslakken, soms leeg, soms nog met een slakje erin. De huisjes zijn van kalk 'gemaakt'. Voel ook eens aan het zachte groene mos dat je hier vindt.

Naast huisjesslakken leven er hier in het bos, maar ook in de meeste tuinen bij huis, naaktslakken, dus slakken zonder huisje. Huisjesslakken kunnen zich bij gevaar of bij droogte terugtrekken in hun huisje, de opening sluiten ze af met een taai slijmlaagje. Naaktslakken zoeken in dat geval een plekje tussen plantenafval en kluiten aarde of iets dergelijks. Slakken worden actief als de luchtvochtigheid hoog is en tijdens een mals regenbuitje.

Opvallend is dat de huisjes (een beetje) van elkaar verschillen wat hun kleuren betreft.

Op plekjes uit de felle zon, waar het niet te droog is, kunnen mossen groeien. Hier, bij paal 15, is zo'n geschikte plek. Als je goed kijkt zie je dat er verschillende mossoorten groeien. Een ideaal plekje voor een kabouterdorp (kabouters slapen graag op een bedje van zacht mos). Mossen bloeien niet zoals bloemen maar vormen sporen waaruit nieuwe mosplantjes kunnen groeien. Mos kan veel water absorberen.

PAAL 20

Misschien is het je al eerder opgevallen: het licht in het bos is steeds anders. Niet alleen de kleuren kunnen verschillen, ook de hoeveelheid licht. Het bladerdek van de ene boom of hoge struik laat veel meer licht door dan de andere. Hier, onder deze beuk, valt helemaal weinig licht. Ook onder sparren (hier en daar staat een sparrenbosje in het Zuigerplasbos) valt weinig licht. En waar weinig licht is groeien ook weinig planten!

IVN Lelystad

Oranje route

Planten hebben licht nodig om te kunnen groeien. In hun bladeren maken ze voedsel en ook daarvoor is licht nodig (er wordt ook voedsel uit de grond opgenomen dat opgelost is in het water dat de plant via de wortels opneemt). Het is leuk om onderweg eens te kijken naar lichtverschillen en de plantengroei die daarbij hoort of die erdoor ontbreekt.

Gek, maar wel leuk, zo'n heuveltje in het vlakke, platte polderland. Het is geen natuurlijke heuvel, hij is speciaal gemaakt, maar daarom is hij niet minder grappig!

Een soort uitkijkpost maar dankzij de bomen kun je niet erg ver kijken.

PAAL 25

Vanaf hier kun je het tweede deel van de rode route gaan lopen. Als je het verder wel voor gezien houdt dan stop je hier en bewaar je het tweede deel voor een volgende keer.

T W E E D E D E E L (VAN DE ORANJE ROUTE)

PAAL 26

Het is een bijzondere plek want er staan hier zes verschillende soorten bomen vlak bij elkaar! Een paar kun je waarschijnlijk gemakkelijk herkennen zoals de beuk met zijn gladde stam en de spar met zijn naalden. Verder staan hier de eik, haagbeuk, populier en esdoorn. De populier heeft de dikste stam, onder de eik liggen soms eikels en de esdoorn 'maakt' van die grappige propellertjes die draaiend naar beneden vallen.

Eerder heb je al kunnen lezen waaraan je bomen herkennen kunt: schors, blad, bloei en vruchten. Met een enkel weetje kun je meer bomen herkennen zoals eikels onder de eik en propellertjes onder de esdoorn (in de herfst en verder misschien oude van vorig jaar).

Wat je misschien opvalt is de verschil in dikte van de stam bij de populier en bij de eik. De eik groeit langzaam, de populier groeit snel. Een eik van veertig jaar oud is dus veel dunner dan een populier van veertig jaar oud.

Hout van bomen die langzaam groeien is harder dan hout van bomen die sneller groeien.

Aan beuken groeien, als de boom oud genoeg is, beukenootjes, aan de haagbeuk, die ook geen familie van de beuk is, niet. Gemiddeld draagt een volwassen beuk een keer per zeven jaar veel volle beukenootjes, een 'boekjaar' noem je dat.

PAAL 31

Je staat hier bij een gemaaltje met een vijzel. Op vaste tijden draait de vijzel rond en wordt water omhoog gebracht. Het water in het Zuigerplasbos is onderdeel van het watersysteem voor heel Lelystad. Stuwen en gemalen houden het waterpeil op de gewenste hoogte. De letters NAP 'staan' voor Nieuw Amsterdams Peil.

Kinderen vinden het leuk om een blad in de vijzel te gooien en te kijken hoe lang het duurt voor het blad boven uit de vijzel in het water terecht komt.

Is dit gemaal bedoeld om het waterpeil van Lelystad op niveau te houden, andere gemalen zijn in Flevoland nodig om het land, dat een stuk lager ligt dan het IJsselmeer, droog te houden. Deze gemalen vind je terug op de dijken tussen Flevoland en het IJsselmeer. Als die gemalen niet meer zouden werken zou Flevoland een paar meter onder water komen te liggen.

De peilschaal laat zien hoever je hier onder zeeniveau staat.

IVN Lelystad

Oranje route

PAAL 33

Je komt nu in een open gedeelte waar vaak Fjordenpaarden staan. De paarden grazen hier in een bijna natuurlijke omgeving. Het 'mes' snijdt zo aan twee kanten: de Fjorden houden het gras kort dat daardoor niet gemaaid hoeft te worden en de eigenaar hoeft minder te voeren. In beide gevallen is er sprake van minder kosten. Als de paarden er staan vind je volop hopen. Paardenmest stinkt niet, dat is bij een hond of kat wel anders.

PAAL 35

In de liggende boomstam zitten wat gaten die een grote bonte specht er ooit ingehakt heeft. Een specht heeft oude(re) dode bomen nodig om zijn nest in te kunnen maken. Ook zit er onder het schors van dode bomen allerlei lekkers (in de ogen van de specht dan) zoals insecten en ander klein spul.

De nestgaten zijn niet gemaakt nadat de boom gevallen was maar daarvoor, toen de boom nog overeind stond. De grote bonte specht is in Lelystad en omgeving geen zeldzame vogel hoewel je ze zelden ziet. Ze zijn nogal schuw en het lijkt wel of ze voelen dat je kijkt, ze verschuilen zich dan snel aan de achterkant van de stam zodat je ze niet ziet. En zie je ze wel dan heb je, heel gewoon, geluk! In strenge winters bezoeken ze wel eens voederplaatsen in tuinen, maar meestal zitten ze in parken en bossen. De bomen in het Belevenissenbos zijn inmiddels zo oud dat de grote bonte specht voldoende mogelijkheden heeft om er een nest in uit te hakken. Met een beetje geluk hoor je een specht hameren op de stam van een boom.

PAAL 36

Over schelpen, het IJsselmeer en de Zuiderzee heb je al wat kunnen lezen maar hier heb je te maken met een echte schelpenbank. Wanneer je wel eens aan het Noordzeestrand komt kun je hier en daar ook van die schelpenconcentraties vinden. Spannend: zit er een bijzondere schelp bij?

Alle schelpen in en op de bodem van Flevoland zorgen ervoor dat de grond kalkrijk is. Vakmensen noemen dat 'een hoge pH'. Veel planten vinden dat plezierig maar heide, azalea's, blauwe bessen, rhododendrons en nog wat andere planten houden niet van kalk. Zij hebben juist een zure, zanderige of veenachtige grond nodig. Zulke planten noem je 'zuurminnende planten'. Het heeft geen zin om die in Flevoland te planten, meestal gaan ze dood. Zonde van het geld!

PAAL 37

In deze buurt kom je soms een ijsvogel, ook wel, vanwege zijn prachtige, overheersende blauwe kleur, 'de blauwe fliets' genoemd, tegen. De vogel maakt zijn nest in een steile oeverwand. Koude winters met veel ijs zijn slecht voor de ijsvogel: het dier eet vis, dankzij het ijs wordt zijn voedsel onbereikbaar. Veel ijsvogels verhongeren dan.

Na zo'n strenge winter duurt het jaren voor het aantal ijsvogels weer een beetje op peil is. Verder zijn schoon en stromend water van belang en natuurlijk, voldoende visjes. Zien ze wat dan duikt de vogel als een pijl uit de boog onder water en meestal is het raak.

De vogel lijkt, dankzij zijn prachtige kleuren, meer op een vogel uit de tropische regenwouden, maar gelukkig komen ze soms ook voor in onze 'wouden', parken en groene, waterrijke woonwijken!

PAAL 38-40

Hier lopen de Fjordenpaarden vaak, maar misschien net niet op het moment dat jij hier bent. Maar aan de sporen kun je zien dat ze er wél gelopen hebben: grote paardenhopen (zo'n verse hoop zit soms onder de vliegen, die er van smullen), haren, afgeknabbelde stammetjes en hoefafdrukken in de zachte grond.

Aan de waterkant staat een boom met beversporen.

IVN Lelystad

Oranje route

PAAL 43-44

Je staat hier bij een scheepskerkhof met allerlei resten van schepen. Het is een piepklein beetje nep: de scheepsresten zijn daar neergelegd om te laten zien dat je over de bodem van het IJsselmeer wandelt waarin en waarop heel veel scheepswrakken liggen.

Zoals je al eerder kon lezen wemelde het op en in de oude zeebodem van de wrakken, soms van schepen, die toen ze vergingen in ene vliegende storm, een paar eeuwen oud waren. Soms met de lading er nog in. Natuurlijk waren de kleine schepen toen nog niet zo zeewaardig als vandaag de dag. Bovendien was de Zuiderzee volgens zeelui een verraderlijke zee.

Ieder wrak is een drama: zijn er mensen verdronken of konden ze nog van boord gehaald worden? De lading ging verloren, was er geld voor een nieuw schip en nieuwe lading? Wat zullen ze in spanning hebben gezeten als de storm op stak: konden ze de rede van Schokland (een voormalig eiland in de Zuiderzee in wat nu de Noordoostpolder is) nog bereiken om daar beschutting te zoeken of moesten ze er het beste maar van hopen?

PAAL 45

Sommige dieren kun je zien en horen, andere dieren niet. Onder bladeren, onder stukken oude schors zit soms van alles: pissebedden, oorwormen, duizendpoten, slakjes...

Spannend om op onderzoek uit te gaan. Leg blad en schors, nadat je gekeken hebt, weer voorzichtig terug.